

УДК 741.6:7.036:159.95

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2024.4.5>**Пономаренко Олександра Вячеславівна,**

магістрант

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ORCID ID: 0009-0004-1085-8630

sashaponomarenko3@gmail.com

Кравченко Олег Вадимович,

кандидат наук з архітектури,

доцент кафедри графічного дизайну

Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

ORCID ID: 0000-0001-9267-3138

o_krav@ukr.net

ВПЛИВ АБСТРАКТНИХ ІЛЮСТРАЦІЙ У КНИЖКОВОМУ ДИЗАЙНІ НА ЧИТАЧА

Метою статті є дослідження впливу абстрактних ілюстрацій у книжковому дизайні на сприйняття читача, аналіз ролі абстрактного мистецтва в формуванні емоційного досвіду. Особлива увага приділяється вивченню зв'язку між візуальною складовою книги (дизайну) та емоційною взаємодією з аудиторією.

У процесі видання книжок ілюстрації грають ключову роль, а саме: доповнюють текст, створюють настрій, також додають глибину змісту. Абстрактні ілюстрації мають здатністю працювати на рівні підсвідомості читача, стимулюючи його фантазію та підвищуючи загальне сприйняття літературного твору. Ілюстрації у книжковому дизайні можуть тлумачитись кожним читачем по-різному, оскільки вони не змушують дотримуватися певних зображень чи сюжетів. Цей вид ілюстрацій звертається до прихованих емоцій, які виникають, та особистих інтерпретацій (залежно від минулого досвіду, культурного контексту та вподобань одержувача інформації).

Розглядається як абстрактне мистецтво може впливати на сприйняття тексту та загальне враження від літературного твору, створюючи додаткові змісти, підсилюючи емоційність, надаючи виразності. Також досліджується вплив кольору та композиції на аудиторію та як ці елементи можуть змінити емоційний стан читача.

Колір відіграє важливу роль у книжковому дизайні, оскільки він може викликати емоції та впливати на те, як читачі візуально сприймають текст і зображення. Він може підсилювати або послаблювати візуальні образи, створюючи певні асоціації та психологічні реакції, що сприяють або ж, навпаки, ускладнюють процес занурення в текст. Наукові дослідження кольору свідчать про його здатність викликати певні когнітивні процеси, зокрема покращення концентрації уваги та збереження інформації, що робить його важливим інструментом у дизайні книжок для підвищення ефективності читання та емоційного залучення.

Крім цього, у статті розглядається еволюція функцій ілюстратора в сучасному дизайні книги. Нині ілюстратор активним співавтором твору, оскільки його творчість виходить за межі ілюстрацій тексту і стає невід'ємною частиною загального концепту книги. Абстрактні ілюстрації сприяють посиленню художньої концепції твору та додають нові верстви значення, дозволяючи читачеві глибше поринути у текст і розширити його сприйняття.

Ключові слова: абстрактні ілюстрації, книжковий дизайн, емоційне сприйняття, візуальна комунікація, сучасне мистецтво.

Ponomarenko Oleksandra, Kravchenko Oleh. THE IMPACT OF ABSTRACT ILLUSTRATIONS IN BOOK DESIGN ON THE READER

The purpose of the article is to study the impact of abstract illustrations in book design on the reader's perception, to analyse the role of abstract art in shaping emotional experience. Particular attention is paid to the study of the relationship between the visual component of a book (design) and emotional interaction with the audience.

In the process of publishing books, illustrations play a key role, namely, they complement the text, create a mood, and add depth to the content. Abstract illustrations have the ability to work at the level of the reader's subconscious,

stimulating their imagination and enhancing the overall perception of a literary work. Illustrations in book design can be interpreted differently by each reader, as they do not force you to stick to certain images or plots. This type of illustration appeals to hidden emotions that arise and personal interpretations (depending on the past experience, cultural context and preferences of the recipient of the information). It considers how abstract graphics can influence the perception of a text and the overall impression of a literary work, creating additional meanings, enhancing emotionality, and giving expressiveness. It also explores the impact of colour, shape and composition on the audience and how these elements can change the reader's emotional state.

Color plays a role, in book design as it can evoke emotions and impact how readers view text and images visually. It can strengthen or weaken visual images, creating certain associations and psychological reactions that facilitate or, on the contrary, complicate the process of immersion in the text. Scientific research on colour shows that it can trigger certain cognitive processes, such as improved concentration and information retention, making it an important tool in book design to increase reading efficiency and emotional engagement.

In addition, the article discusses the evolution of the illustrator's functions in modern book design. Nowadays, the illustrator is an active co-author of the work, as his or her creativity goes beyond illustrating the text and becomes an integral part of the overall concept of the book. Abstract illustrations contribute to strengthening the artistic concept of the work and add new layers of meaning, allowing the reader to dive deeper into the text and expand their perception.

Key words: *abstract illustrations, book design, emotional perception, visual communication, contemporary art.*

Абстрактні ілюстрації в дизайні книг є ключовим елементом для формування загального враження від книги як фізичного об'єкта. Вони відіграють значну роль у створенні настрою, додавання емоційного забарвлення, а також у залученні читача до вмісту книги ще до того, як відкриє першу сторінку. Абстрактне мистецтво, на відміну від традиційного, дозволяє візуально передати концепції через форми, кольори, текстури, композиції, символіку. Аудиторія взаємодіє з абстрактними елементами через асоціації, стимулюючи уяву, що допомагає легше інтерпретувати текст, або створює підсвідомі реакції, які допомагають по іншому пізнати вміст книги.

Мета цієї статті полягає у вивченні впливу абстрактних ілюстрацій у дизайні книг на емоційне та когнітивне сприйняття читачів. Особлива увага приділяється тому, як елементи дизайну – кольорова гама, композиція, символіка – сприяють формуванню унікального досвіду читання та допомагають поринути у зміст книги на глибшому рівні.

Завдання цієї статті полягає у ретельному аналізі впливу абстрактних ілюстрацій на читача у контексті дизайну книги. Стаття досліджує роль кольору як емоційного тригера, який допомагає формувати візуальні та асоціативні зв'язки між ілюстрацією та текстом, впливаючи на загальне сприйняття книги.

Абстрактне мистецтво набуло популярності на початку ХХ століття і з тих пір стало важливим елементом сучасної мистецької

сцени. Художники, які дотримуються абстракціонізму, відходять від зображення об'єктів реального світу. Замість цього вони використовують форми, колір і лінії для вираження емоцій та концепцій, які не існують в природі. Їхня мета – розкрити сутність об'єктів, яка виходить за межі того, що ми можемо бачити. Абстракціонізм виник як метод візуальної передачі повідомлень.

Книжковий дизайн, як комплексний елемент, що поєднує в собі обкладинку, типографію, внутрішнє оформлення та ілюстрації, впливає на загальне сприйняття книги читачем. В аспекті даного контексту абстрактні ілюстрації стають значним інструментом передачі тематики і стилю твору; вони здатні створювати візуальний ритм, аналогічний текстовому, або бути символами доповнення розуміння читача.

Оформлення обкладинки є важливим елементом дизайну книги: абстрактні зображення можуть привернути увагу потенційного читача та викликати у нього емоційний відгук. Книга з яскравою, неординарною абстрактною обкладинкою швидше викличе цікавість, оскільки читач прагне зрозуміти, що стоїть за цими нетиповими образами. Наприклад, у книгах про сучасне мистецтво, наукову фантастику чи психологію абстрактна обкладинка допомагає створити потрібну атмосферу для занурення у складні ідеї тексту.

Можна навести приклад у художньому оформленні книги, де використовується

абстрактні прийоми. Один з найяскравіших представників – це книжкове видавництво “Penguin Modern Classics”. Дизайн книг Британського видавництва відрізняються абстрактними зображеннями серед конкурентів (рис. 1). Вони передають загальну атмосферу та тему книги без заглиблення у конкретні елементи сюжету.

Рис. 1. Обкладинки серії книг видавництва “Penguin Modern Classics”

Мистецтво абстракції створене групою художників Де Стайль (Стиль) було унікальним і впливовим напрямом у мистецтві ХХ століття. Серед видатних майстрів цієї групи були Піт Мондріан (Piet Mondrian), Тео Ван Дусбург (Theo van Doesburg), Варт Ван-дер-Лек (Bart van der Leck) та Вільмос Гушар (Vilmos Huszár), які зробили значний внесок у розвиток абстракціонізму. Піт Мондріан як визнаний геній руху «Де Стайль» пройшов довгий шлях творчості: від натуралізму через символізм та імпресіонізм до кубізму та фовізму перш ніж остаточно переступити у світ абстрактного мистецтва. Особисто хочеться відзначити роботи Марка Ротко (американського художника литовського походження), який є автором кольорових полів, які вплинули на сучасний дизайн обкладинок книг завдяки своєму підходу до кольору як самостійного об'єкта, що викликає емоції.

Мистецтво абстракції у книгах відкриває нові грані тексту та його структури. Вони не обмежують уяву конкретними зображеннями чи подіями, як це роблять реалістичні ілюстрації, а натомість пропонують простір для власних інтерпретацій. Наприклад, геометричні фігури або асиметричні композиції

можуть виражати напругу та агресію, тоді як плавні лінії зазвичай передають спокій та гармонію. Саме такий підхід особливо актуальний для ілюстрування художньої літератури, поезії чи філософських творів, де важливим є емоційний резонанс та складність змісту, які не завжди можна передати через чіткі образи.

У світі книжкового дизайну абстрактні малюнки можуть допомогти читачеві поринути в атмосферу твору ще до його прочитання. Вони викликають певні очікування та настрої з першого погляду: чорно-білі образи можуть підкреслити серйозність чи драматизм сюжету, тоді як яскраві та барвисті ілюстрації надають тексту легкості чи оптимізму. Ілюстратор не просто переносить текст візуально; його мета – це передати глибоке розуміння структури книги, її суті та змісту через свої зображення.

Мистецтво викликає емоційний відгук і формує багату палітру почуттів, що впливають на наше сприйняття. Як зазначають дослідники, сприймання мистецтва не лише викликає почуття, а й активізує емоційну пам'ять, створюючи незабутні переживання. О. М. Отич в своїй роботі «Психологія мистецтва і художньої творчості як методологічна основа мистецької освіти» підкреслює, що «сприймаючи об'єкт, людина доповнює його, «домальовує» в уяві, по-своєму трактує», що робить процес сприйняття особистим і унікальним для кожного індивіда.

Абстрактне мистецтво, у тому числі й у книжковому дизайні, вимагає активної участі глядача у процесі інтерпретації. На відміну від конкретних зображень або явного сенсу, тут читач повинен самостійно розшифрувати елементи ілюстрації для того, щоб активізувати свою уяву та відчутти емоційне піднесення від абстракції у творі мистецтва. Абстракція може викликати сильні емоції у людей за рахунок того, що вона впливає на підсвідомість шляхом уникнення прямої ідентифікації об'єктів чи образів на полотні чи сторінках книги. Ця особливість абстрактного мистецтва нагадує методологію використання популярного психодіагностичного тесту Роршаха.

Тест Роршаха або тест “чорнильних плям” ґрунтується на інтерпретації абстрактних

візуальних образів, які викликають різні асоціації у тих, хто на них реагує. Подібно абстрактним ілюстраціям, ці плями не несуть у собі конкретного чи певного сенсу – вони покликані викликати підсвідомі асоціації та емоції в людей і можуть розповісти про людину як особистість. Аналогічно тому як читач інтерпретує абстрактні зображення в дизайні книги, людина, яка проходить тест, проектує свій особистий досвід і внутрішні процеси на зображення, які є невизначеними і мають безліч можливих значень. Це зміцнює зв'язок між абстрактними візуальними образами та суб'єктивним досвідом людини, стимулюючи глибокі механізми сприйняття. Можна провести паралель між абстракціями та тестом Роршаха: вони допомагають читачеві розширити свої межі традиційних інтерпретацій та поринути у власні внутрішні асоціації та переживання. Люди функціонують як візуальні істоти, тому сприйняття образів відбувається швидше, ніж читання текстової інформації.

Психологія сприйняття кольору – це область досліджень впливу різних кольорів та відтінків на психіку людини. Основне завдання полягає у виявленні того, як кольори можуть вплинути на поведінку людини та її емоційний стан. Згідно з принципами психології кольору, дизайнери можуть оптимізувати свої проєкти з метою викликати певну реакцію у глядачів. Наприклад, використання теплих кольорів, таких як червоний і помаранчевий, може створити відчуття терміновості та хвилювання, тоді як холодні кольори, такі як синій і зелений, можуть викликати відчуття спокою та розслаблення. При володінні базовими знаннями колірної психології дизайнер може розробляти продукти, які успішно взаємодіють із цільовою аудиторією. Ілюстратор по суті є співавтором і висуває свою концепцію – своє бачення тексту. Дизайн, що ґрунтується на психологічних аспектах, здатен викликати різні почуття у людей та встановити глибокий зв'язок з аудиторією. Такий підхід дозволяє художникам створювати не лише гарні візуально твори мистецтва, а й незабутні роботи з глибоким змістом та емоційною наповненістю.

Психологічні дослідження показують, що колір здатний впливати на настрій та викликати певні асоціації у читача для глибшого сприйняття змісту книги. Вивчення впливу кольору свідчать, що поєднання кольорів можуть створювати ще сильніший ефект. В абстрактних ілюстраціях часто використовують контрастні комбінації кольорів для підкреслення емоційної напруги або створення гармонії візуального образу. Наприклад, якщо подивитися на твори німецького художника Йозефа Альберса (рис.2), можна помітити, як взаємодія кольорових квадратів викликає різні емоції, залежно від того, як вони поєднуються між собою.

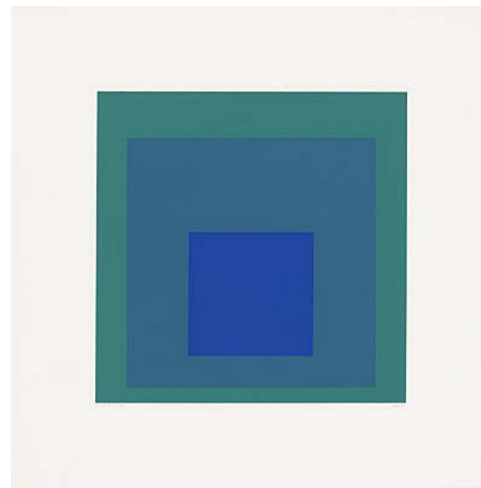

Рис. 2. Йозеф Альберс, кольоровий естамп, 1969 рік

Розміщення елементів на сторінці впливає на те, як читач сприймає інформацію та взаємодіє з текстом. У дизайні книги композиція ілюстрацій допомагає структурувати простір, виділяти ключові моменти та привертати увагу читача. Якщо композиція виконана збалансовано та гармонійно, це сприяє легкому засвоєнню тексту; однак напружена або асиметрична композиція викликає занепокоєння чи інтерес до твору. Важливим є баланс між текстом і зображенням: вони повинні гармонійно поєднуватися один з одним без домінування одного над одним для досягнення цілісного ефекту.

У кожному елементі ілюстрації полягає свій власний зміст та значення. Як стверджує Сьюзен Лангер, філософ ХХ ст., яка розви-

нула ідеї символізму в мистецтві у своїй праці “Philosophy in a New Key” (1957 р.), мистецтво є символічною формою вираження емоцій, які неможливо передати за допомогою прямої мови чи інших дискурсивних засобів [1]. Лангер вважала, що мистецтво не відтворює реальність, а створює символічні форми, які передають внутрішні емоційні ідеї, незалежно від об'єктивного світу. Для неї символи в мистецтві не мають фіксованого значення, а натомість служать для вираження «невимовного» – того, що складно висловити за допомогою слів або інших логічних структур.

Абстракція у графічній мові книжкових ілюстрацій викликає більше питань, ніж відповідей, що стимулює до активного сприйняття тексту. Такий підхід допомагає художнику чи дизайнеру створити візуальне оточення, яке доповнює текст без повторення його суті. У психологічних дослідженнях встановлено, що технічні ілюстрації сприяють легкому розумінню складних концепцій та запам'ятовуванню інформації.

Обкладинка книги – це перше враження про книгу, яке отримує читач. Один з класичних прикладів абстрактної обкладинки – це дизайн книги Джорджа Оруелла «1984» від видавництва “Penguin Modern Classics”. Дизайнер відтворює мінімалізм та геометричні форми для передачі ідей контролю та спостереження – ключових моментів сюжету. Інший приклад – обкладинки до книг Франца Кафки, в яких часто використовують абстрактні лінії та форми, що передають відчуття абсурду та відчуження.

Отже, кожній людині абстрактне мистецтво видається по-різному через його особисте сприйняття світу. Воно не просто відображає конкретні об'єкти чи події; воно запрошує нас інтерпретувати те, що ми бачимо через власні емоції та асоціації. Коли ми розглядаємо абстрактну картину, у нас формується певне уявлення про її зміст у свідомості

навіть тоді, коли воно не є очевидним. Ці уявлення засновані на нашому досвіді, почуттях й думках. Важливо, що вплив абстрактного мистецтва не обмежується лише тим, що ми можемо бачити на поверхні. Через особливу форму і стиль, абстрактні твори допомагають нам зрозуміти і висловити те, що ми часто не усвідомлюємо на глибшому рівні. Абстракція залишає простір для уяви, підштовхуючи читача до самостійного інтерпретування не лише тексту, а й образів, що супроводжують його. Така взаємодія тексту та абстрактних ілюстрацій збагачує досвід читання за рахунок нових перспектив. Зміни у кольорі картини можуть викликати різноманітні емоційні та пізнавальні реакції у глядача залежно від обраного кольору та художнього стилю роботи з елементами символіки.

Зважаючи на результати досліджень, можна стверджувати, що абстрактні ілюстрації у книжковому дизайні активно впливають на сприйняття, сприяючи більш глибокому зануренню у світ книги та створюючи унікальні візуально-емоційні зв'язки.

Використовуючи колір, форму, композицію та символіку, дизайн створює емоційний фон, який готує читача до зустрічі з текстом і допомагає глибше зрозуміти його ідеї. Абстракція також сприяє розвитку фантазії та особистих асоціацій, роблячи книги більш багатозначними та універсальними в інтерпретації читачів.

Ця стаття має на меті підкреслити значення абстрактних ілюстрацій для формування емоційного зв'язку між книгою та її аудиторією, а також показати, яким чином різні елементи абстрактного дизайну можуть впливати на сприйняття читача. Сучасні дослідження та приклади з літератури вказують на те, що абстрактні ілюстрації відіграють важливу роль не тільки з естетичної точки зору, але й змістовно, допомагаючи книгам набутти більш глибокого та емоційного характеру.

Література:

1. Langer S. K. K. *Philosophy in a new key: A study in the symbolism of reason, rite and art*. 3-тє вид. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1957. 313 с.
2. Newell K. *Adaptation and Illustration: A Cross-Disciplinary Approach*. Oxford Academic. URL: <https://academic.oup.com/edited-volume/35187/chapter-abstract/299546096?redirectedFrom=fulltext&login=false> (дата звернення: 16.09.2024).

3. The Psychology of Book Cover Design for Self-Publishers. QinPrinting. URL: <https://www.qinprinting.com/blog/psychology-of-book-cover-design/> (дата звернення: 16.09.2024).
4. Жовтянська В. В. Психологічні механізми розуміння абстрактного мистецтва. *Theory and practice of modern psychology*. 2019. Т. 3, № 1. С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-1.8> (дата звернення: 03.09.2024).
5. Отич О. М. Психологія мистецтва і художньої творчості як методологічна основа мистецької освіти: монографія. Бердянськ: [б. в.], 2013. 32 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3949> (дата звернення: 21.09.2024).
6. Рудик Г. Б. Основні напрями розвитку абстрактного живопису: історичний огляд. *Наукові записки НаУКМА. Теорія та історія культури*. 1999. Т. 13. С. 69–78.
7. Сиротюк П. Психологія кольору в дизайні: ТОП 20 секретів застосування. Психолог Онлайн. URL: <https://psihologonline.pro/psykholohiya-koloru-v-dyzayni-100-sekretiv/> (дата звернення: 21.09.2024).

References:

1. Langer, S. K. (1957). *Philosophy in a new key: A study in the symbolism of reason, rite, and art* (3rd ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
2. Newell, K. (2024). *Adaptation and Illustration: A Cross-Disciplinary Approach*. Oxford Academic. Retrieved from <https://academic.oup.com/edited-volume/35187/chapter-abstract/299546096?redirectedFrom=fulltext&login=false>
3. QinPrinting. (2024). *The Psychology of Book Cover Design for Self-Publishers*. Retrieved from <https://www.qinprinting.com/blog/psychology-of-book-cover-design/>
4. Zhovtyanska, V. V. (2019). *Psykhologichni mekhanizmy rozuminnia abstraktnoho mystetstva* [Psychological mechanisms of understanding abstract art]. *Theory and Practice of Modern Psychology*, 3(1), 44–49. <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.3-1.8>
5. Otych, O. M. (2013). *Psykholohiia mystetstva i khudozhnoi tvorchosti yak metodolohichna osnova mystetskoi osvity* [Psychology of art and artistic creativity as a methodological basis of art education]: Monograph. Berdyansk: [b.v.]. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/3949>
6. Rudyk, H. B. (1999). *Osnovni napriamy rozvytku abstraktnoho zhyvopysu: Istorychnyi ohliad* [Main directions of development of abstract painting: A historical review]. *Naukovi Zapysky NaUKMA. Teoriia ta Istoriiia Kultury*, 13, 69–78.
7. Syrotiuk, P. (2024). *Psykholohiia koloru v dyzaini: TOP 20 sekretyv zastosuvannia* [Psychology of color in design: TOP 20 application secrets]. *Psikholog Online*. Retrieved from <https://psihologonline.pro/psykholohiya-koloru-v-dyzayni-100-sekretiv/>